

Зовнішня політика України для світового українства: здобутки, дилеми, перспективи

УДК 327(323):94

Chekalenko L.D. Foreign Policy of Ukraine: monograph / Based on the scientific concept of Professor Lyudmyla D. Chekalenko / Scientific editor Rector of the Diplomatic Academy of Ukraine under the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine V. G. Tsviatyi. – K.: «LAT&K», 2016. – 294 p., 8 p. pic.

Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: Монографія (англійською мовою) / Л.Д. Чекаленко / Ред. В.Г. Цвіятий. – Київ: «LAT&K», 2016. – 294 с., 8 с. іл.

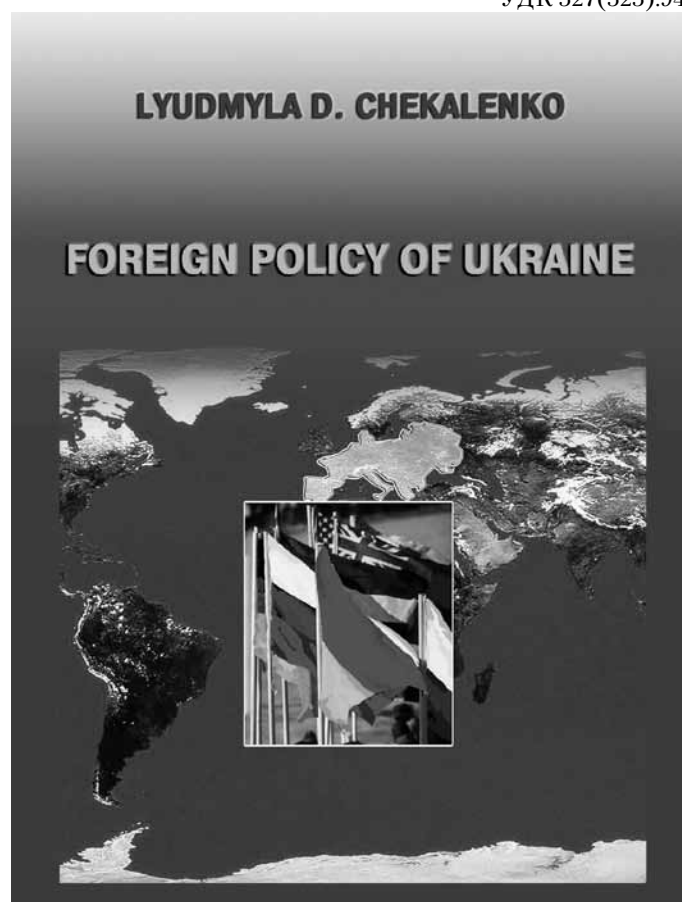
До 25-річчя Незалежності України вийшла друком англійською мовою наукова монографія завідувача кафедри зовнішньої політики і дипломатії Дипломатичної академії України МЗС України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора політичних наук, дипломата, професора Чекаленко Людмили Дмитрівни – «Зовнішня політика України».

Головна мета наукового видання – донести до світової спільноти та світового українства актуальні питання зовнішньої політики України в умовах поліцентричного світу, визначити механізми інституційної взаємодії, звернути увагу на збереження національної ідентичності.

В основу дослідження масиву політичного та історичного досвіду становлення й еволюції зовнішньої політики України проф. Л.Д. Чекаленко покладено принципово важливу концепцію континуїтету формування зовнішньополітичної парадигми країни впродовж значного історичного періоду існування української державності.

Авторкою розглянуто етапи становлення й розвитку зовнішньої політики нашої держави, основні напрями й завдання України в зовнішньополітичній площині, проаналізовано механізми захисту прав громадянина, суверенного існування держави, економічного зростання. Наша держава, як і її політика, черпає різноманіття досвіду, форми реалізації та розвитку від Трипільської культури, Скіфської доби, могутньої держави Київська Русь. Саме тоді на українських землях було започатковано не тільки загальні уявлення про світ і людське існування, а й основи міжнародного буття, засади патріотизму, гуманізму, толерантності, дипломатії та договірних відносин.

Наступний етап, що охоплює період української Козацької держави, містить чимало елементів тогочасного державотворення, зовнішньополітичної діяльності, що успадкувало й примножило Військо Запорозьке. Очільник держави Богдан Хмельницький концептуально розв'язує низку зовнішньо-

політичних доволі складних завдань і як стратег, і як тактик. Закріплюється інститут дипломатичного корпусу, працюють тлумачі й писарі, зростають і вчать-ся дипломати.

Період із 1917 р. відзначається боротьбою за незалежність Української держави, цивілізованим виходом у світ міжнародних відносин, застосуванням дипломатичних засобів і методів обстоювання українських інтересів. Гетьманом Павлом Скоропадським створюється навчальний заклад за європейським зразком – Дипло-

матична академія. У період радянського існування аналізуються тогочасні форми міжнародного буття Української РСР у межах СРСР і, у першу чергу, право дипломатичного представництва й участі в міжнародних організаціях.

Автор розкриває зовнішньополітичні складові утвердження України після здобуття незалежності як суб'єкта міжнародного права з державними цілями, власною зовнішньою політикою й дипломатією, міжнародними зобов'язаннями.

Україна виборола неза-

лежність у багаторічній боротьбі й утвердила себе високоавторитетною державою, гідною поваги. Суверенна Україна спрямовує зовнішню політику на зміцнення миру й стабільності у світі через захист національних інтересів і власної безпеки.

Особливу увагу Л.Д. Чекаленко приділила аналізу непростой ситуації, що нині склалася в міжнародних відносинах. Вона ускладнюється і поглибленням нових процесів, які набирають силу. З одного боку, тяжіння до силових центрів через інтеграційні важелі, які могли б забезпечити системі міжнародних відносин стабільність і врівноваженість (у т.ч. і через розмивання суверенітету окремих суб'єктів), а з іншого – тривалість процесу множення суверенних держав і продержавних утворень. Негативні приклади результатів спроби грати роль основного розпорядника на світовій арені, що в різні історичні епохи продемонстрували деякі державні формування – Священна Римська імперія, Радянський Союз, фашистська Німеччина тощо, – схилиють теоретичну думку до висновку про неусталеність сьогодення й невизначеність майбутнього. З іншого боку, міжнародна стабільність і рівновага могли б бути досягнуті, за деякими припущеннями, тільки за умов формування поліцентричності світу, тобто появи не одного, а кількох центрів сили.

Однак, незважаючи на глибокі перемини всієї системи міжнародного буття, основними елементами міжнародних відносин поки що залишаються суверенні держави, які

повинні здійснювати на своїй території всю повноту законодавчої, судової та виконавчої влади.

За таких умов реалізація політичних завдань України, як і більшості країн, що розвиваються, залежить не тільки від внутрішнього стану та здатності пристосуватися до оновленої системи міжнародних відносин, а й від спроможності гарантів міжнародного миру забезпечити стабільність і партнерство всіх держав світу незалежно від їхнього рівня розвитку та військового потенціалу. Серед тих, хто надав політичну, економічну і моральну підтримку Україні, тобто відверто виступили на її захист, Л.Д. Чекаленко виокремила США, Німеччину, Республіку Польща, ЄС в цілому, країни Балтії та Скандинавії. Саме вони активно підтримують Україну в боротьбі за територіальну цілісність і суверенітет: через запровадження санкцій проти РФ, підтримку в міжнародних організаціях, матеріальну допомогу тощо. Однак зазначеної підтримки виявляється замало. На переконання авторки, для протистояння сучасним загрозам і подолання перешкод необхідно шукати додаткові важелі розвитку, якими є зовнішньополітичні інструменти. Найефективнішим механізмом захисту, як свідчить політико-дипломатична практика, є інтеграція. Однак інтеграційні важелі можуть бути ефективними тільки за умови демократизації українського суспільства і держави в цілому.

Квінтесенцією монографії є висновки, у яких сформульовано завдання зовнішньої політики України. Зовнішньополітичну

реалізацію Держави України, як стверджує проф. Л.Д. Чекаленко, необхідно здійснювати, спираючись на триєдність інтересів людини, суспільства і держави, оскільки дотримання прав людини як аксіома й провідна цінність забезпечуватиме безпеку суспільству, державі та міждержавному спілкуванню.

Водночас, завершення глобальної ідеологічної боротьби між двома світовими устроями дало змогу по-новому поглянути на домінуючі у світі духовні цінності, співвідношення між правами окремої людини і благополуччям суспільства, національними і глобальними ідеями. Одними із перших на порядку денному розвитку суспільства перебувають завдання морального ренесансу. Неперевершене значення мають результати формування національного стрижня – національної ідеї, що поєднує специфічні й загальнолюдські цінності. Цей процес відбувається по суті в усіх посткомуністичних суспільствах. Можна передбачити, що в подальшому саме духовний розквіт держави визначатиме її місце і роль у світі і тільки в другу чергу – матеріальне благополуччя та військова міць.

Професор Людмила Чекаленко опрацювала значний масив першоджерел та наукової літератури, на сторінках якої міститься багато цінного фактичного матеріалу з історії, теорії та практики державної служби України та української дипломатії. Дослідження багато в чому є новаторським як за постановкою проблеми, так і за змістом, актуальністю порушених питань, вирішення яких має не тільки наукове,

методичне, навчальне, а й практичне значення.

У цілому ж, читач отримав у своє розпорядження аргументовану, змістовну, виважену в науково-теоретичному і методичному плані та видану на високому поліграфічному рівні монографію. Сподіваємося, що рецензована монографія зацікавить як українських, так і іноземних студентів-міжнародників, слухачів Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України, допоможе їм краще розуміти події сучасності, спираючись на історичні приклади, засвоєні під час навчальних курсів «Зовнішня політика України», «Компаративна історія дипломатії», «Дипломатія іноземних держав», «Дипломатична і консульська служба», «Міжнародно-політична регіоналістика і країнознавство».

Маємо надію, що цей науковий доробок стане корисною знахідкою для політиків, державних службовців і дипломатів, викладачів, студентів, аспірантів, які з інтересом ознайомляться з етапами становлення української державності, її зовнішньої політики і дипломатії, державної та дипломатичної служби, для всіх, хто прагне вивчити досвід минулого, аби розбудувати Україну, спроможну стати рівною серед рівних поміж провідних держав Європи та світу.

*Вячеслав Циватий,
ректор Дипломатичної академії України при МЗС,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри дипломатичної та консульської служби,
заслужений працівник освіти України*